

OM JÄV OCH GÅVOR

EN VÄGLEDNING FÖR SVENSKA AKADEMIENS LEDAMÖTER OCH ANSTÄLLDA

1. Bakgrund och syfte

Svenska Akademien är en fristående kulturinstitution instiftad av Gustaf III med uppgift att främja svenska språket och litteraturen. Akademien har enligt sina stadgar till främsta uppgift att arbeta på svenska språkets "renhet, styrka och höghet", dvs. dess klarhet, uttrycksfullhet och anseende. För att uppnå det målet utdelar Akademien bland annat ett stort antal priser och stipendier. En del av dessa priser och stipendier utgår ur egna medel och en del ur donationsfonder som har tilldelats Akademien.

Ett av de mest uppmärksammade priserna där Svenska Akademien utser pristagare är Nobelpriset i litteratur. Efter att Akademien åtog sig uppgiften att utse dessa pristagare inleddes ett nära samarbete med Nobelstiftelsen som förvaltar den fond ur vilken priset utgår och som består av medel som efterlämnades av Hr Alfred Nobel.

Allmänhetens och donationsstiftelsernas förtroende för Svenska Akademien fordrar att vi som verkar i Akademien inte låter oss påverkas av ovidkommande önskemål eller hänsyn i vårt arbete samt att vi aldrig missbrukar vår ställning. Det är lätt att skada förtroendet för en verksamhet, men mödosamt och tidsödande att bygga upp det. En grundförutsättning i vårt arbete är därför att vi alltid agerar oklanderligt och på ett sådant sätt att förtroendet för Akademien inte rubbas.

Syftet med denna vägledning är att underlätta för ledamöter och anställda vid Svenska Akademien att identifiera situationer som typiskt sett är ägnade att rubba förtroendet för en persons objektivitet eller opartiskhet i en fråga. Syftet är vidare att ge vägledning för inom vilka ramar ledamöter och anställda kan delta i representation eller ta emot gåvor och förmåner från personer eller företag som man har att göra med i sitt uppdrag för Akademien.

2. Jäv och andra intressekonflikter

Nedan redogörs för jävsregler som gäller för beslut i alla typer av frågor vid Svenska Akademien och framförallt i förhållande till utseende av olika pristagare eller stipendiärer. Reglerna riktar sig till alla personer som på något sätt kan påverka frågans utgång (så kallade Beslutspersoner).

Anteckning om jäv ska göras i protokollet (även fall där jäv prövats men inte ansetts föreligga ska protokollföras). Vid en jävssituation ska den jäviga Beslutspersonen lämna lokalen när frågan behandlas och får inte på något sätt delta i hanteringen av frågan.

Intressekonflikt

En Beslutsperson är skyldig att pröva om intressekonflikt föreligger innan hantering av en fråga påbörjas och ska självant meddela Akademien om det föreligger någon omständighet som kan antas utgöra jäv.

En Beslutsperson får inte delta i beredning av, överläggning kring eller beslut i en fråga om det föreligger en intressekonflikt eller beaktansvärd risk för sådan.

Intressekonflikt ska anses föreligga om:

- (i) frågan angår Beslutspersonen eller någon denne närstående,*
- (ii) frågans utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för Beslutspersonen själv eller någon denne närstående,*
- (iii) frågan angår en individ eller ett företag som Beslutspersonen eller någon denne närstående har en privat relation till, är ställföreträdare för eller är beroende av,*
- (iv) beslutspersonen har ett engagemang i frågan som innebär att misstanke lätt kan uppkomma att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning, eller*
- (v) det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för Beslutspersonens objektivitet eller opartiskhet.*

Ibland uppkommer situationer som inte är entydiga eller enkla att bedöma ur jävssynpunkt. Det kan finnas omständigheter som helt enkelt inte "känns bra" och som därför kan ifrågasättas. Ett personligt ansvarstagande och den egna förmågan att göra etiska val måste många gånger ta vid. I sådana fall kan en försiktighetsprincip tillämpas som innebär att det kan vara bäst att avstå från att delta i hanteringen av frågan. Den som anser sig vara jävig har alltid rätt att avstå från att delta i handläggningen av och beslut i frågan.

Uttrycket "beaktansvärd risk" innebär att Beslutspersonen även måste överväga om en intressekonflikt kan uppstå i framtiden. Om frågan till exempel rör en individ eller ett företag som Beslutspersonen kan komma att bli ekonomiskt beroende av i framtiden finns risk att Beslutspersonens redan vid frågans handläggning har ett sådant intresse i en fråga att dennes opartiskhet kan ifrågasättas.

Reglerna gäller inte bara den som deltar i den slutliga behandling av frågan utan även den som bereder frågan om denne på något sätt kan tänkas ha inverkan på frågans utgång.

3. Gåvor

Svenska Akademien har anförtrots ett synnerligen viktigt uppdrag att främja svenska språket och litteraturen. Vid utförande av vår verksamhet riskerar vi att utsättas för otillbörlig påverkan från utomstående. Detta gäller framförallt i förhållande till utseende av pristagare och stipendiater och i synnerhet i förhållande till Nobelpriset i litteratur. Nedan redogörs för riktlinjer som anger den norm som bör gälla för representation, uppvaktning, gåvor och andra förmåner. Utgångspunkten är att all typ av belöning som kan förknippas med Akademiens verksamhet ska kännetecknas av måttfullhet.

Otillbörliga gåvor

En Beslutsperson får inte mottaga, låta åt sig utlova eller begära otillbörlig belöning för att rösta på visst sätt eller icke rösta i en fråga.

En Beslutsperson får inte heller i övrigt motta en otillbörlig belöning om belöningen påverkar eller kan misstänkas påverka dennes uppdrag för Akademien.

Förekomsten av otillbörliga gåvor, mutor eller misstanke därom riskerar att allvarligt skada Svenska Akademiens rykte och varumärke. Förekomsten av otillbörliga gåvor och mutor är således ett hot mot det förtroende som finns för Akademien och är

därför absolut förbjudna att mottaga för ledamot eller anställd vid Svenska Akademien.

Relationsfrämjande åtgärder förekommer i olika former inom näringslivet och mellan privatpersoner och kan vara fullt berättigade. Sådana förmåner som inte rimligen kan misstänkas påverka en Beslutspersons handlande är som regel tillåtna, till exempel:

- Enstaka befogade arbetsmåltider av vardaglig karaktär.
- Enklare prydnadsföremål och minnesgåvor.
- Enklare uppvaktning på födelsedagar, andra personliga bemarkelsedagar eller vid sjukdom.

Gränsen mellan en "tillbörlig" och en "otillbörlig" gåva eller förmån är flytande och kan växla från tid till annan. En gåva kan vara otillbörlig även om den inte ges för att mottagaren ska handla på ett visst sätt. Person som är verksam vid Svenska Akademien bör betrakta varje förmån som otillbörlig om den kan misstänkas ges i syfte att påverka tjänsteutövningen. Det gäller särskilt i förhållande till frågor där risken för otillbörlig påverkan bedöms vara stor, såsom i samband med Nobelpriset i litteratur. Även dolda förmåner, som till exempel inköp till "självkostnadspris", och gåvor utan ekonomiskt värde kan vara otillbörliga om de framstår som så attraktiva för mottagaren att de riskerar att påverka det sätt denne utför sitt arbete. Ytterst måste ett ställningstagande alltid göras i det enskilda fallet. Normalt sett är försiktighet påkallad i tveksamma situationer vilket innebär att det kan vara bäst att avstå från en gåva.

Lagregler om mutor och bestickning finns i brottsbalken. De omfattar alla arbetstagare, oavsett om de är anställda i offentlig eller privat tjänst och oberoende av befattning eller anställningsform.

Mutbrott begås när en arbetstagare eller uppdragstagare för sin egen eller för någon annans räkning tar emot en muta eller annan otillbörlig belöning för sin tjänsteutövning. Att begära en muta eller att låta sig bli utlovad en muta är också mutbrott. Något orsakssamband behöver inte finnas mellan förmånen och det sätt på vilket personen utför sitt arbete.

Bestickning eller givande av muta är att lämna, utlova eller erbjuda en otillbörlig belöning till arbets- eller uppdragstagare. Att acceptera en begäran från en tjänsteman om att få en otillbörlig förmån är också bestickning.

Eventuella överträdelser av denna vägledning kan komma att sanktioneras enligt reglerna i brottsbalken och andra relevanta arbetsrättsliga sanktioner. För såväl mutbrott som bestickning döms enligt brottsbalken till böter eller fängelse i högst två år.

Efter beslut i Svenska Akademien den 31 maj 2012.

Intressekonflikt - Antaget av Svenska Akademien den 16 maj 2013

En ledamot får inte delta i beredning av eller beslut i en fråga om det föreligger en tydlig intressekonflikt, vilket det ska anses göra om:

- (i) frågans utgång kan väntas medföra ekonomisk nytta för ledamoten eller någon närstående,*
- (ii) frågans utgång kan väntas medföra ekonomisk nytta för en individ, en institution eller ett företag som ledamoten eller någon närstående har en privat relation till, arbetar åt, är representant för eller är beroende av,*
- (iii) frågan avser en individ, som ledamoten eller någon närstående har sådan relation till att allvarliga tvivelsmål kan uppstå om opartiskheten.*

Enbart det faktum att en ledamot har haft kontakt med en person som kan komma i fråga för ett pris kan inte ses som en intressekonflikt; tvärtom är Akademien beroende av att ledamöterna kultiverar sina kontaktnät. Det kan inte heller betraktas som intressekonflikt om en ledamot föreslår eller röstar på kandidater som utges av ett förlag som även publicerar ifrågavarande ledamots böcker, förutsatt att ledamoten ej är engagerad i förlagets lektörsverksamhet eller marknadsföring eller liknande. Inte heller är medförfattarskap, förord eller liknande i sig diskvalificerande, förutsatt att detta samarbete ej initierats under en period då personen man samarbetar med är under behandling som möjlig pristagare eller stipendiat. På samma vis kan inte heller det faktum att en ledamot översatt en möjlig pristagare i sig innebära en intressekonflikt, förutsatt att regeln om den ekonomiska nyttan beaktas. (När verk översätts på Akademiens uppdrag och bekostnad övergår publiceringsrätten till Akademien.) Inte heller vetenskapliga handledning, projektledning och liknande behöver medföra intressekonflikt. Om reglerna i övrigt iaktas är dock en ledamot alltid oförhindrad att nominera en pristagare eller stipendiat och även ange sina skäl därtill.

En ledamot ska själv anmäla om det föreligger någon omständighet som möjligen kan utgöra intressekonflikt. Detta ska noteras i anteckningen, och i särskilda fall kan det även vara lämpligt att den berörda ledamoten lämnar lokalen.

Med grund i ovan sagda måste det konstateras att det är nära nog omöjligt att skapa ett regelverk som täcker alla upptänkliga situationer. En försiktighetsprincip bör därför iaktas. Den enskilda ledamotens sunda förnuft och goda omdöme är och förblir den viktigaste spärren mot uppkomst av problematiska situationer.

Utdrag ur anteckningen den 3 mars 1977.

.....

11.

Vidtog en fortsatt överläggning om Ak:ns nyhetsförmedling, varvid fastställdes och beslöts

1) att Ak:ns sekretessbestämmelser avse alla dess angelägenheter,

2) att före behandlingen av ärenden där sekretessbestämmelserna ha synnerlig vikt, såsom inval och Nobelpris skall Ak:ns direktör respektive kansler uppläsa dessa bestämmelser och därvid understryka, att ledamöternas tystnadsplikt gäller även i privatlivet och måste iakttagas mot varje person, som själv icke tillhör Ak:n,

3) att ledamot som finner sig icke kunna godtaga sådana villkor skall anmäla detta förhållande, varefter Ak:n har att avgöra, om dess stadgar skola tillämpas, enligt vilka han "varde utesluten",

4) att ledamot, som utan att taga avstånd från dessa bestämmelser tror sig i något avseende ha svårigheter att uppfylla dem, skall likaså anmäla detta och får under sådana förutsättningar icke närvara vid berörda överläggningar eller deltaga i besluten.

.....

Karl Ragnar Gierow.

Förslag till ändrad IT-policy vad gäller Nobelsekretessen

Bakgrund:

Kommunikation via e-post har varit säker så länge den skett från en av Akademiens e-postadresser till en annan. Användaren har loggat in på webb-mailen på sin dator och tagit del av det som skickats, men i och med att detta gjorts via webb-mailen har inget lagrats lokalt på användarens dator. Allt har blivit kvar på Akademiens server, tryggt bakom brandväggen.

Smarta telefoner och surfplattor har emellertid delvis ställt detta på huvudet. Båda dessa hjälpmedel kan användas för att ta del av e-postmeddelanden. Till skillnad från webb-mailen på datorn laddas dock e-postmeddelandena ned och lagras lokalt på användarens smarta telefon eller surfplatta. Kommer sedan telefon och/eller surfplatta på avvägar finns det en betydande risk för att utomstående kan få tillgång till denna e-post.

Förslag till skärpning av regelverket:

1. Ingenting som har att göra med Nobelpriset ska någonsin kommuniceras via e-posten. Allt ska tas i analog form eller via telefon.
2. Inget Nobelrelaterat material skall sparas ned på en okrypterad disk. (Akademien kommer att förse samtliga ledamöter som anser sig behöva det med självkrypterande USB-minnen.)
3. Innan en smart telefon eller surfplatta lämnas in på service bör Akademiens IT-ansvarige först kontaktas.

Antaget 20.8.12
Peter Aglund

Förhöjd sekretessnivå Nobel

1. Arbetet på de bio-bibliografiska texterna går in i avslutande skede i och med att femlistan föreligger efter sista vårsammankomsten. Texterna rörande de fem skall vara fullständigade och tryckklara när Akademien möts igen för första gången vid mitten av september. Inga ändringar ska i princip införas efter detta datum.
2. Akademiens ledamöter översätter själva vinnarens bio-bibliografiska text till engelska, i förekommande fall även till andra språk. Detsamma gäller även motiveringen. Översättarna tas inte in förrän i samband med själva tillkännagivandet, och utläggningen av deras olika versioner sker allt eftersom de blir klara efter tillkännagivandet.
3. Den bio-bibliografiska presentationen och motiveringen (på ett eller flera språk) görs enbart tillgänglig elektroniskt. Vi slopar alltså pappersversionen.
4. Principen att personer bara delges information när och i den mån de behöver det för sin tjänst tillämpas strikt och utan undantag.

PE / 13 maj 2014